

Inleiding 5**Zeven Rode Koffers** 7**Hoe lees je dit boek?** 12**Koffer 1:
Observeren en
ontwerpen** 15

Een natuurlijke tuin staat of valt met een goed ontwerp 16

Observeren 20

Waarmee begin ik? 25

Toepassingen 35

Een praktisch voorbeeld 41

**Koffer 2:
Spitten of niet spitten** 47

Jong geleerd, oud gedaan 48

Geen grondbewerking in de natuurlijke moestuin! 49

Spitten is noodzakelijk!? 50

Levert spitten een betere bodemstructuur? 52

Spitten om onkruid op te ruimen 67

Vrijstellen van voedingsstoffen 68

**Koffer 3:
Mulch in overvloed** 77

Wat is mulchen? 78

Waarom zou ik mulchen? 78

Voordelen van mulch 79

Bronnen van mulch 94

Mulchen in de praktijk 107

**Koffer 4:
Randen op alle niveaus** 117

Twaalf ontwerpprincipes 118

Een belangrijk permacultuur principe 118

Randen gebruiken in de tuin 121

Randen kunnen op elke schaal en in elke tuin 125

**Koffer 5:
Schijnbare Chaos** 135

Probleemloos combineren op de gangbare manier 136

Combineren volgens Schijnbare Chaos werkt bevrijdend 138

Organische vormen en rechte lijnen 143

Wandelende kruiden in de natuurlijke tuin 161

**Koffer 6:
Herstellen van
de bodem** 167

Bemesten: je weet niet waar het eindigt 168

Hoe voeden planten zich in een natuurlijke moestuin? 171

Hoe kan je je bodem snel en efficiënt verbeteren? 173

Is compostthee een goed hulpmiddel in je tuin? 179

Enkele tips bij het gebruik van compost 181

Hoe gaan we 'bemesten' in de natuurlijke moestuin? 182

Lavameel in de tuin 185

Waar halen planten hun voedsel vandaan? 188

Geen informatie over bestrijding van plagen en ziektes? 191

**Koffer 7:
De juiste ingesteldheid** 193

Durf jij die Rode Pil te nemen? 194

Wat heb je nodig om te slagen? 196

Aftoetsen en verbeteren 198

Elke jongleur begint met drie ballen 199

De juiste ingesteldheid 200

Onverwachte voordelen van tuinieren 202

**Praktijk:
Zeven koffers
in de praktijk** 205

Niet alles wat je doet in de tuin staat in dit boek 206

Begin klein 207

1. Allereerste begin 208

2. Voorbereidingen van de bedden 210

3. Compost bestellen 215

4. Tuinplanning maken 216

5. Aanleg van een permanent bed 217

6. Wanneer kan ik zaaien en planten? 225

7. Voorzaaien, verspenen en planten 228

8. Denk aan je randen! 230

9. Hoe wieden? 232

10. Hoe oogsten 235

12. Winterklaar maken 237

Epiloog 241

Nawoord 242

Meer weten? 243

Waar kan je terecht? 245

Index 246

Inhoud

Inleiding

Het boek dat voor u ligt is niet zomaar een tuinboek. Het is het verhaal van een tuin die ontstaan en gegroeid is met respect voor en in samenwerking met de natuur. De uitdaging was verstoorde, mishandelde en bijna dode grond om te zetten in een levenskrachtige en dynamische bodem die krioelt van het leven, van micro-organismen tot regenwormen.

Het project Yggdrasil is tot stand gekomen vanuit het besef dat we zelf een onderdeel zijn van de natuur. We droomden ervan te laten zien dat het mogelijk is met de natuur samen te werken in plaats van haar te bestrijden. De natuur bestrijden zal immers ook deels een strijd zijn tegen jezelf als onderdeel van deze natuur.

Het boek is bedoeld als een ontdekkingsstocht voor al wie wil tuinieren maar niet meer weet hoe eraan te beginnen. Stap voor stap word je meegenomen in de aanleg van je moestuin: het belang van het observeren en plannen voor je eraan begint, de cruciale zorg voor de bodem, het activeren van het bodemleven door een constante bodembedekking met organisch materiaal. En zoals je weet: een gezonde bodem geeft gezond voedsel en een gezonde voeding zorgt voor een gezonde mens.

Vanuit deze visie zijn wij in 1996 begonnen bij Yggdrasil. We spitten niet, gebruiken geen enkele vorm van bemesting of bestrijdingsmiddelen, ook geen biologische. Wij voeden onze bodem op een natuurlijke manier en streven naar interactie met alle natuurlijke elementen.

Van bij de aanvang van het project Yggdrasil hebben wij de idee van permacultuur zo breed mogelijk proberen bekend te maken. Met rondleidingen, workshops en lezingen wilden wij mensen vooral stimuleren om zelfvoorzienend te zijn.

Wij zijn blij dat een van onze kinderen, Frank, ons project voortzet en verder uitbouwt. Het boek is hiervan een belangrijk onderdeel. Het is de neerslag van twintig jaar experimenteren, aangevuld met de kennis, het inzicht en de ervaring van Frank. We hopen dat het lezen van dit boek een leerrijke reis wordt voor u en dat het u met een positieve blik naar de toekomst laat kijken, een toekomst die elk voor een groot deel zelf in handen kan nemen.

Piet en Lucrece

Zeven Rode Koffers

Moestuïneren is momenteel gigantisch populair. In elk tijdschrift en op elke tv-zender is er wel een rubriek of een volledig programma dat tuïneren op de een of andere manier in de kijker zet.

Je wil zelf ook wel beginnen met tuïneren maar je weet niet goed hoe. Wat je wel zeker weet is dat je geen sproeistoffen of kunstmeststoffen wil gebruiken, je wil vooral gezonde groenten eten!

Na een zoektocht naar meer informatie op internet, kom je al snel bij ecologisch of misschien zelfs natuurlijk tuïneren terecht. Maar net hierover vind je in boeken en tijdschriften weinig terug. Ook op televisie leer je weinig over tuïneren met de natuur mee, zonder pesticiden of andere schadelijke middelen.

Het loopt niet van een leien dakje

Je begint aan je tuin met de informatie die je toch kan vinden, maar al snel merk je dat het niet zo goed loopt, dat het onkruid je tuin volledig overmeestert, luizen je sla en kolen inpalmen, slakken je courgettes en pompoenen sneller verorberen dan jij ze kan planten en duiven de overgebleven kolenplantjes volledig kaal pikken.

Je doet alles volgens de informatie die je vindt, toch blijkt het amper te lukken om groenten groot genoeg te krijgen zodat je ze kan oogsten en opeten. En van een 'Hoorn des overvloeds' is er al helemaal geen sprake!

Het lijkt wel alsof er enkele puzzelstukjes ontbreken om van je tuin een succesvolle, natuurlijke tuin te maken.

Veranderend klimaat

Ik schrijf wel dat vocht in ons klimaat niet echt een probleem is, maar dat klopt toch niet helemaal. Een ingesloten tuin waar weinig zon komt, levert al snel problemen op met schimmels. Wind en zon geraken onvoldoende tot in je tuin om je planten te laten opdrogen.

Je groenten gaan 's morgens en na een regenbui traag opdrogen en vatbaarder zijn voor schimmels.

Maar er is tegenwoordig nog een ander probleem: de klimaatverandering. In onze streken zijn er geen ingrijpende veranderingen, maar we krijgen wel meer hevige onweders en buien te verteren.

We hebben de afgelopen jaren al enkele malen een voorproefje gekregen van wat dit inhoudt, en het is niet eenvoudig om met je tuinontwerp hierop in te spelen. Toch is het belangrijk om bij hevige regenval goed te kijken hoe het water wegloopt. Zowel in je eigen tuin als rondom jouw perceel!

Water is heel moeilijk te bedwingen, zoekt zijn eigen weg en kan heel veel vernielen op korte tijd. Kijk hoe het water zich een weg baant en pas eventueel enkele dingen in je tuin aan: een geultje om het sneller af te voeren, een vijver om het gedeeltelijk op te vangen of een walletje om het wat te sturen.

Ook de bodem speelt een rol

Bomen en grote struiken hebben ook lokaal invloed op de waterhuishouding. Bomen houden neerslag tegen, maar zorgen aan de andere kant ook voor afkoeling en dus minder verdamping. Bomen pompen ook, vooral 's nachts, enorme hoeveelheden water vanuit de diepere grondlagen naar boven. Behalve het effect van al deze diverse elementen (planten, bomen, muren, paden) op de regen, is er ook nog de

invloed van het soort bodemtype op de vochtigheid van de bodem.

Zo houdt een kleigrond meer water vast en blijft hij langer vochtig, een zandgrond droogt sneller op in het voorjaar en vertoont sneller watertekorten in de zomer.

Gecombineerd effect!

Waar je goed voor moet opletten, is de invloed die sommige factoren op elkaar kunnen hebben. Soms versterken ze elkaar, in goede of slechte zin, soms gaan ze elkaar tegenwerken zodat het effect klein blijft.

Het probleem met de huidige manier van kijken naar dingen is dat men alles isoleert en dikwijls niet of onvoldoende naar het geheel kijkt. Probeer om daar altijd oog voor te hebben, het maakt een wereld van verschil! Een droge plek langs een muur kan op zich een nadeel zijn, maar als je weet dat kruiden wanneer ze droog staan in de winter meer vorst kunnen verdragen, is dat net goed. Een vijgenboom kan, in tegenstelling tot wat gezegd wordt, wel wat vorst verdragen, op voorwaarde dat hij droge voeten heeft. Een vijg groeit goed op doorlatende maar arme en stenige grond en is dan beter bestand tegen de winterkou. Heeft hij natte voeten in een rijke en in principe betere bodem, wordt het effect van de koude versterkt in de winter en vriest hij sneller volledig kapot. Focus dus niet enkel op een droge en zonnige plek en de juiste windrichting. Als je in je ontwerp goed rekening houdt met de verschillende factoren, kan je ze in jouw voordeel gebruiken. Je kan door een slim ontwerp een negatieve invloed op je tuin net positief aanwenden!

Water is heel moeilijk te bedwingen, zoekt zijn eigen weg en kan heel veel vernielen op korte tijd.

Door een geul te graven kan je het water beter sturen en begeleiden zodat het nuttig wordt in plaats van schadelijk.

Molshopen zijn vaak de oorzaak van een opstoot van onkruid.

gebracht. Dit is goede aarde en de eerste plek waar pioniers(on)kruiden opduiken. In onze goed gemulchte tuin zijn molshopen vaak de oorzaak van een opstoot van onkruidgroei. Het hoofdstuk over mulchen komt verderop in het boek aan bod, hier wil ik toch al benadrukken dat een belangrijk nadeel van spitten de braakliggende grond is. Er zijn, naast een explosieve onkruidgroei, veel negatieve effecten voor het bodemleven, grondstructuur en uitspoeling doordat de grond bloot ligt. Dit moet hoe dan ook vermeden worden.

Een andere benadering

De Japanner Masanobu Fukuoka wordt de vader van de natuurlijke landbouw genoemd. Hij is de schrijver van het boek 'One Straw Revolution'. Hij beschrijft in zijn boek een natuurlijke landbouwmethode, een methode van 'niets doen'. Deze vertaling moet je echter niet letterlijk nemen, al gebeurt dit wel dikwijls. 'Niets doen' betekent hier: 'geen nutteloos werk doen', het verwijst naar het Boeddhisme en Taoïsme.

Voedsel kweken blijft soms wel zwaar en veel werk, maar toch minder dan op de gangbare manier. Hij zegt:

'DE GEWONE MANIER OM EEN METHODE TE ONTWIKKELEN BESTAAT ERIN DE VRAAG TE STELLEN: WAT ALS IK DIT DOE? OF: WAT ALS IK DAT DOE? HIERBIJ WORDT DAN EEN HEEL GAMMA AAN TECHNIEKEN OP ELKAAR GESTAPELD. DIT IS MODERNE LANDBOUW EN HET ENIGE RESULTAAT IS DAT HET DE LANDBOUWER MEER WERK BEZORGT.

MIJN MANIER WAS TEGENOVERGESTELD. MIJN DOEL WAS EEN AANGENAME, NATUURLIJKE MANIER VAN LANDBOUW DIE ALS RESULTAAT HET WERK GEMAKKELIJKER IN PLAATS VAN ZWAARDER MAAKT.

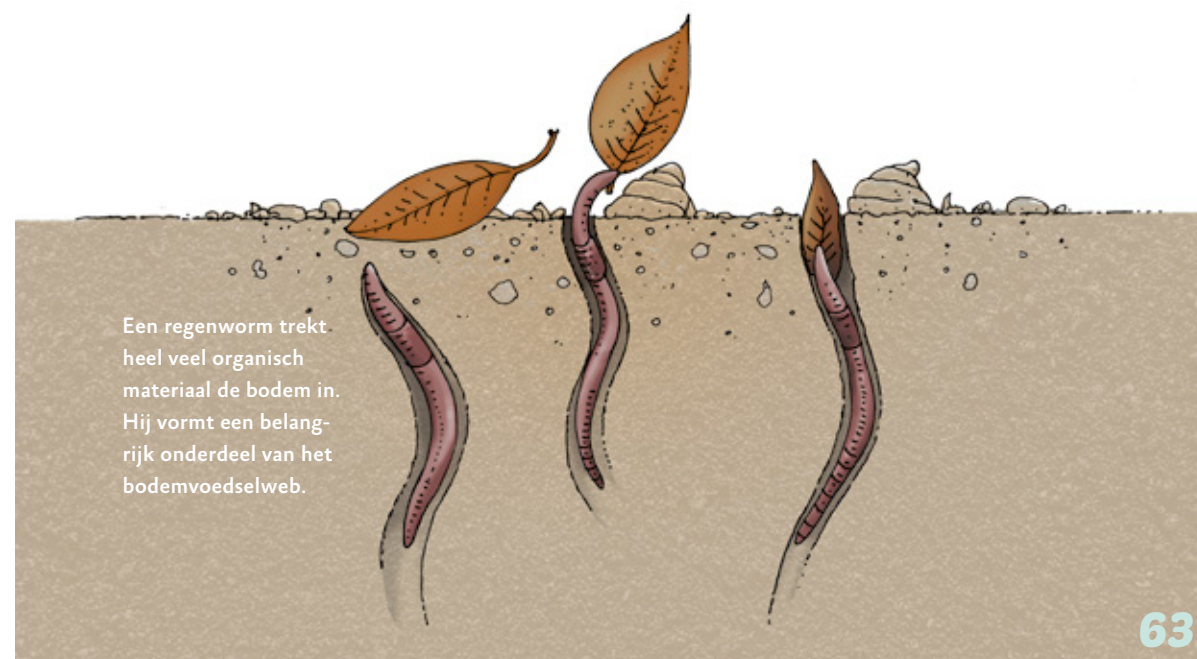
MIJN MANIER VAN DENKEN WAS: WAT ALS IK DIT NIET DOE? OF WAT ALS IK DAT NIET DOE? UITEINDELIJK KWAM IK TOT DE CONCLUSIE DAT HET NIET NODIG WAS TE PLOEGEN, NIET NODIG TE BEMESTEN, NIET NODIG GEBRUIK TE MAKEN VAN COMPOST, DAT HET NIET NODIG WAS INSECTICIDEN TE GEBRUIKEN. ALS JE ER DIEPER OP INGAAT, DAN BLIJKEN ER SLECHTS WEINIG LANDBOUWACTIVITEITEN TE ZIJN DIE ECHT NOODZAKELIJK ZIJN.'

Ik veronderstel dat je ondertussen al wel door hebt dat spitten om verschillende redenen niet de manier van werken is in je tuin. Maar hoe moet je dan wel te werk gaan? Hoe krijgt je bodem dan wel die goede, gewenste structuur? Toch niet vanzelf?

Een regenworm

De regenworm is een belangrijke indicator voor de kwaliteit van je bodem. Hoe meer regenwormen, hoe beter de kwaliteit van het bodemleven. Laten we eens kijken naar wat een regenworm zo allemaal uitspookt in je bodem, hiervoor volgen we kort een regenworm in zijn bezigheden. In de herfst vallen de bladeren van de bomen op de grond. Door de regen wordt het blad vochtig en valt het ten prooi aan bacteriën. Hierdoor wordt het blad zacht en wordt het aan stukken gereten door duizendpoten, regenwormen en andere organismen. Onze regenworm neemt een groot stuk blad mee en kruipt terug onder de grond. Hij verscheurt en verslindt het stuk blad en vreet ondertussen ook flinke hoeveelheden grond op. De bladdetjes worden samen met de grond fijn vermalen en vermengd tot een donkere pasta. Deze pasta wordt aangevallen door speciale bacteriën in de maag van de worm die er de benodigde voedingsstoffen uithalen. Hierna wordt het overschot uitgescheiden, samen met een deel bacteriën. Deze

uitwerpselen worden snel gevonden door andere bodemorganismen die een waar feest houden met deze schatten. De uitwerpselen van een regenworm zijn heel waardevol, er zitten veel meer voedingsstoffen in dan in de bodem rondom en de bodemdeeltjes zijn ook veel krachtiger bijeen gebonden nadat ze door de darmen van een regenworm gegaan zijn. Gevoed door het stukje blad, gaat de worm continu verder op zoek naar voedsel en graaft hiervoor gangen in de grond. Hierdoor wordt de grond luchtiger en kunnen water en lucht gemakkelijker dieper in de grond geraken. De regen raakt via de gangen van de regenworm veel dieper in de grond en de bodem blijft langer vochtig tussen twee regenbuien. Ook planten sturen hun wortels door de gangen van regenwormen. Tijdens zijn doortocht doorheen de bodem bekleedt de worm zijn gangen met een speciale stof, die ervoor zorgt dat de wanden steviger zijn en langer blijven bestaan. De plantenwortels gebruiken deze gangen om zich snel te verspreiden en zo een grote oppervlakte

Een regenworm trekt heel veel organisch materiaal de bodem in. Hij vormt een belangrijk onderdeel van het bodemvoedselweb.

**Randen op
alle niveaus**

Levert spitten een betere bodemstructuur op?

Boeren ploegen

Maar als je in de herfst, winter of lente rondkijkt wanneer je in de trein zit of met je auto ergens naartoe rijdt, begin je toch te twijfelen over het positieve effect van die grondbewerking. Als het enige tijd regent zijn vele velden verzopen, staan er - heel grote - plassen op en kunnen boeren absoluut niet met hun machines op hun veld. Dikwijls staan er zelfs grote plassen op velden die nog recent geploegd zijn, een activiteit die net voor een betere doorlaatbaarheid en structuur zou moeten zorgen. Of een bodemstructuur beter wordt door grondbewerking is aan te tonen met enkele specifieke tests, namelijk de Slake-test en de infiltratie-test.

Slake-test

De eerste test heet de Slake-Test, hiermee test je de stevigheid van de grond-aggregaten die worden gevormd. Hier wordt de vergelijking gemaakt tussen een landbouwsysteem met bodembewerking (ploegen) (laten we dit voor de eenvoud systeem A noemen) en een systeem waar al 40 jaar niet meer geploegd of gespit wordt (systeem B). Door van beide systemen een brok aarde in een netje in een kolom water te hangen, kan je heel duidelijk het effect zien van water op de twee verschillende stalen.

In het staal van het systeem A, begint de aardkluit direct af te kalven en vallen er grote brokken aarde naar beneden. Na enkele minuten is de kluit aarde bijna helemaal opgelost in het water.

In de andere test-opstelling, met de brok aarde van het systeem B, kan je redelijk weinig zien. Er komt in het begin wat aarde los, maar dit zijn slechts enkele kruimels. Voor de rest blijft de brok aarde intact, zelfs na verloop van tijd

lost de aardkluit niet op. Het water blijft goed helder, terwijl in de andere opstelling het water helemaal troebel is geworden door alle losgekomen aarde. Het verschil is opvallend en duidelijk. De reden voor het verschil zit vooral in het ontbreken van de lijmen en bindmiddelen in de geploegde grond. Deze stoffen worden geleverd door het bodemleven. Spitten (samen met bestrijdingsmiddelen en meststoffen!) heeft een vernietigende werking op dit bodemleven!

Infiltratie-test

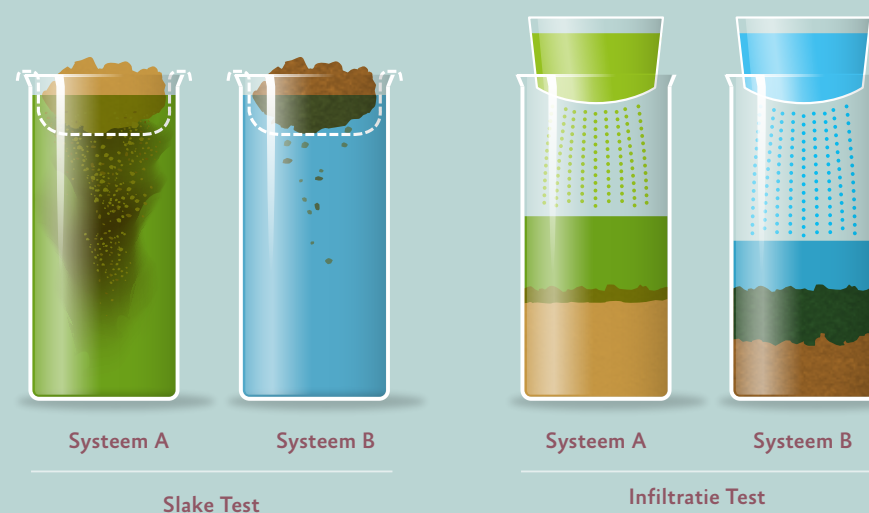
Een tweede test is een infiltratie-test. Hiermee bekijk je hoe de grond reageert op een regenbui. Zal het water infiltreren in de grond of spoelt het af?

De opstelling is als volgt: je neemt twee glazen cilinders waarin een laag aarde ligt, de bodem heeft allemaal kleine gaatjes. Nu moet je regenval simuleren en het laten regenen op de aarde in de cilinders.

Je gaat terug twee verschillende grondstalen vergelijken, het ene geploegd (A), het andere al 40 jaar onbewerkt (B). Ook hier is het resultaat overduidelijk. Het water dat je uitgiet over de opstelling B sijpelt perfect door de niet-geploegde grond en loopt langs de onderkant uit de glazen cilinder. Dit duidt op een goede, stevige structuur en ontelbare poriën. Wanneer je het water uitgiet op de testopstelling A heb je een heel ander resultaat! De geploegde grond slaat volledig dicht en het water blijft bovenop de aarde staan. Er geraakt geen water doorheen de bodem! Dit is ook wat er gebeurt op velden wanneer het hard regent. Het regenwater geraakt nauwelijks in de landbouwbodems en loopt, samen met de bovenste laag vruchtbare grond, in de riolering, op straat en in grachten en rivieren. Overstromingen, straten vol met modder en onvruchtbare velden zijn het gevolg. Minstens even belangrijk is dat het water dat door de niet-bewerkte bodem

Dikwijls staan er zelfs grote plassen op velden die nog recent geploegd zijn, een activiteit die net voor een betere doorlaatbaarheid en structuur zou moeten zorgen.

De nerven van een blad gebruiken de kleinst mogelijke oppervlakte om alle cellen in het blad in verbinding te stellen met de rest van de plant. De nerven helpen de fotosynthese niet, dus is het belangrijk voor de plant om de oppervlakte van de nerven tot een minimum te beperken.

Dit principe kunnen we overdragen naar onze moestuin. We spreken hierbij over een boomstructuur omdat het uitzicht wat weg heeft van de structuur van een boom in de winter. Het hoofdpad is de stam (of de hoofdnerf van een blad), de zijpaden zijn de zijtakken (of zijnerven).

Combinatie van sleutelgaten en vertakkingen: de boomstructuur

De grootste nerf komt overeen met het meest gebruikte pad en dit moet het breedste zijn. Hier moet je nog gemakkelijk met een kruiwagen over kunnen. Dit hoofdpad vertakt dan in zijpaden die nog breed genoeg zijn om gemakkelijk op te lopen en te werken maar niet meer breed genoeg voor een kruiwagen. Deze smallere zijpaden lopen dood en worden minder frequent betreden. Je gaat er enkel naartoe voor specifieke taken, het zijn geen doorgangen.

De zijpaden hebben smalle, korte paden die eindigen in sleutelgaten zodat je de oppervlakte van je tuin optimaal kan benutten.

Soms heb je een bed dat iets te breed uitkomt. Dit kan je ook oplossen door gebruik te maken van sleutelgaten zodat een breder bed toch eenvoudig kan gebruikt worden.

De combinatie van deze sleutelgaten en vertakkingen laat ons toe om een groentetuin te ontwerpen die een maximaal rendement geeft, mooi en natuurlijk oogt én gemakkelijk is om in te werken. Een ander voordeel van deze indeling van de moestuin is dat de paden en de bedden een vaste plek hebben. De grond die een jaar lang wordt vastgelopen en bereiden door kruiwagens is niet geschikt om het erop volgende jaar te dienen als voedingsbodem voor planten. En dat is net wat er gebeurt bij traditionele systemen waar men niet met vaste bedden werkt. De bedden schuiven op en de paden van het ene jaar zijn een onderdeel van de plantbedden van het erop volgende jaar.

Het principe van vertakking kan je ook gebruiken in je tuin. Het hoofdpad vertakt in kleinere zijpaden, die eventueel nog eens vertakken.

Metten van tocht en wind in je tuin

Het lijkt ondoenbaar om te meten waar er veel wind is in je tuin, uit welke richting deze komt en wanneer deze er is. Je hoeft je echt geen (dure) toestellen aan te schaffen hiervoor, vaak zijn eenvoudige trucjes voldoende om goed te kunnen observeren!

Om te weten hoe sterk de wind in je tuin aanwezig is doorheen het jaar, of hij wervelt of strak waait, of misschien niet eens aanwezig lijkt, kan je gewoon op verschillende plaatsen paaltjes in de grond kloppen.

Aan de paaltjes bevestig je lintjes of een vaantje, zo kan je vanuit je huis regelmatig kijken en observeren. Je ziet meteen of er wind staat, van waar hij komt, of hij wisselvallig is. Kijk op verschillende tijdstippen van de dag en noteer ook wat je ziet. Dit als ondersteuning van je geheugen voor later.

Na een jaar weet je zo heel goed vanwaar de wind komt doorheen de seizoenen, waar ergens constante tocht staat,

waar de wind valt en eventueel schade veroorzaakt aan je groenten. Onthou dat dit een continu proces is! Je gaat je tuin aankleden en vormgeven en elke ingreep heeft een effect. Omstandigheden veranderen en vereisen misschien na een tijd een andere aanpak. Dat het belangrijk is om dit goed te observeren bewijst het volgende voorbeeld.

Droogmolen op de juiste plaats

Mijn huis staat op een stuk grond waarlangs gebouwd is. Doordat aan de overkant (de westkant) niet gebouwd is, en de wind als het ware tussen 2 huizen wordt geleid, staat er langs deze kant van de tuin altijd wind: een tochtgat. In mijn geval heeft deze doorgang een oost-west-oriëntatie waardoor het hier bijna continu tocht.

Voor tuinplanten is dit een heel slechte plek, voor het drogen van mijn was is het ideaal. Ik heb mijn droogmolen daar gezet, de was droogt hier altijd snel. Het minste beetje wind wordt opgevangen door de was aan de wasdraad.

Je ziet meteen of er wind staat, van waar hij komt, of hij wisselvallig is. Kijk op verschillende tijdstippen van de dag en noteer ook wat je ziet.

Spitten of niet spitten

Spitten is noodzakelijk!?

Spitten, en bij uitbreiding ploegen, is iets wat al sinds mensenheugenis gebeurt en ook overal in de wereld wordt gedaan. In Noord-Amerika, Afrika, Latijns-Amerika, Europa: overal zie je een paard, os, ezel of tractor voor een ploeg lopen of rijden. Het is een heel oude gewoonte die zonder nadenken of vragen wordt verdergezet, simpelweg omdat het al lang zo gedaan wordt. Hoe zou het ook anders moeten? Onvermijdelijk denk je dat spitten wel zijn voordelen heeft, waarom zouden ze er anders lang geleden mee begonnen zijn?

Niet meer opbrengst

Naar opbrengst toe is dit alvast niet waar. Er zijn ondertussen al voldoende onderzoeken die aantonen dat systemen waarin er geen grondbewerking gebeurt evenveel opbrengst geven. Onderzoek naar deze manier van telen staat nog in de kinderschoenen, in de toekomst zal de opbrengst bij telen zonder grondbewerking naar alle waarschijnlijkheid nog stijgen en die van conventionele landbouw voorbij steken.

Wat zeggen tuinboeken?

Spitten is volgens gangbare praktijken echter een absolute must en wordt voor aan elk tuinboek behandeld: wanneer je moet spitten en op welke grond - kleigronden in de herfst, zandgronden in de lente - en hoe je moet spitten. In boeken over moestuinen wordt spitten zelfs als dé belangrijkste vereiste gezien voor een succesvolle groentetuin:

DE VOORBEREIDING EN VERZORGING VAN DE GROND IS DE EERSTE VOORWAARDE OM MET SUCCES GROENTEN TE KWEKEN. DOOR GRONDBEWERKING [...] KOMT DE GROND IN OPTIMALE CONDITIE VOOR DE WORTELGROEI EN GEEFT DE ESSENTIËLE VOEDINGSELEMENTEN AF AAN DE PLANT.

SPITTEN WORDT VRIJ ALGEMEEN BESCHOUWD ALS DE BESTE GRONDBEWERKING. SPITTEN HEEFT ALS GROOT VOORDEEL DAT DE OOGSTRESTEN EN ONKRUIDEN NETJES ONDERGEWERKT WORDEN EN EEN ZUIVERE GROND ACHTERLAAT.

HET OMDRAAIEN VAN DE GROND ZORGT ERVOOR DAT HET TOEGEDIENDE ORGANISCHE MATERIAAL SNEL GEMENGD WORDT MET DE BOVENSTE GRONDLAAG.

GROENTE & FRUIT ENCYCLOPEDIË,
LUC DEDEENE EN GUY DE KINDER

Drie grote voordelen

Er zijn blijkbaar op het eerste zicht ook belangrijke voordelen verbonden aan spitten:

- De grond wordt losgemaakt, wat voor veel tuiniers hetzelfde betekent als: 'de bodemstructuur' wordt verbeterd.
- Tegelijkertijd werkt het als een soort van onkruidbestrijding: alle aanwezige onkruiden worden ondergewerkt en zijn - tijdelijk - verdwenen.
- Doordat je de grond openbreekt bij het spitten, komt er extra organisch materiaal beschikbaar voor het bodemleven. Samen met een toevloed aan zuurstof zorgt dit ervoor dat er veel extra voedingsstoffen vrijkomen die op hun beurt een verbeterde groei opleveren.

De nadelen van spitten worden echter nooit besproken in een tuinboek.

Op elk van deze drie punten ga ik dieper ingaan, waarbij ik telkens uitleg waarom je het in een natuurlijke moestuin beter anders aanpakt. Want bovenstaande effecten worden aangegeven als de belangrijkste gevolgen van spitten, de belangrijkste redenen waarom spitten als een voordeel wordt gezien. De nadelen van spitten worden echter nooit besproken in een tuinboek.

Een nadeel van spitten

Ik schrijf ondertussen al meer dan vier jaar over natuurlijk tuinieren, over de voordelen en het gemak hiervan. Uiteraard is niet spitten een stokpaardje van mij, want zoals we verderop zullen zien, zijn de zogenaamde voordelen van spitten eigenlijk van korte duur en worden het zelfs serieuze nadelen op lange termijn. In reacties op mijn artikelen, tijdens lezingen, op activiteiten en rondleidingen komt dit onderwerp dikwijls naar boven. Vaak zijn er onder de aanwezigen mensen die dankbaar zijn dat ze een manier van tuinieren hebben gevonden waarbij ze weinig zware fysieke arbeid moeten verrichten.

En dan gaat het vooral over het spitten, want je moet spitten helemaal niet onderschatten. Bewegen in de tuin is op zich gezond, maar de bewegingen die je uitvoert bij het spitten zijn helemaal niet zo goed voor je rug. Heel veel mensen hebben rugproblemen in onze huidige maatschappij, een flinke moestuin omspitten helpt daar zeker niet bij. In een land waar tot 90% van de inwoners vroeg of laat klachten heeft over lage rugpijn, is tuinieren zonder spitten voor velen een zegen.

Tuincentrum

Dat zo veel mensen last hebben van hun rug is mij meer dan duidelijk geworden tijdens mijn doortocht in een tuincentrum. Ik heb ongeveer tien jaar in een groot plantencentrum gewerkt, zware lasten zoals zakken potgrond, grote planten en bomen waren dagelijkse kost. Veel mensen vroegen om hulp, de reden was meestal rugproblemen, in elk stadium dat je kan bedenken. Ik heb mij toen vaak de bedenking gemaakt dat rugspecialist zowat de beste job moest zijn die je kon hebben.

Trap alle begroeiing plat en bedek de bodem met karton. Maak al of voorhand het karton zuiver. Hiermee bedoel ik het verwijderen van alle plakband, nietjes, plakkers en stickers. Dit is redelijk eenvoudig, al komt een breekmes goed van pas.

Zorg dat het karton heel goed overlapt (minstens 20 cm). Planten vechten voor hun voortbestaan en zoeken elk gaatje, kiertje en opening in het karton op zoek naar licht. Het lijkt misschien onwaarschijnlijk dat ze die paar openingen vinden, maar je zal merken dat het voor planten absoluut geen probleem is. Steek een extra stuk karton onder kieren en snij een stukje karton af om gaten te dichten.

Maak het karton niet nat, dat is nergens voor nodig. Bij de eerstvolgende regenbui gebeurt het allemaal vanzelf. Bedek het karton wel altijd met een laag organisch materiaal.

Stap niet op het karton dat je al gelegd hebt. Het zal verschuiven en er gaan overal openingen komen. Je inspanningen om alles perfect af te dekken worden zonetienet gedaan. Begin te mulchen vanaf de zijkant en loop enkel over het stuk dat gemulcht is.

Leg het karton niet vast met stenen, takken of pinnen. De mulchlaag houdt het karton vast, je hoeft hier niets voor te doen.

Het eindresultaat is een opgekuist en afgedekt stuk waar de volgende maanden veel ondergrondse activiteit plaatsvindt. Na een zestal maanden kan je normaal al je bedden aanleggen.

MEDIANE DATUM	FENOLOGISCH SEIZOEN	FENOLOGISCHE REFERENTIE	BLOEIENDE STRUIKEN	VASTE PLANTEN	IN DE GROENTETUIN
	Beginnende lente	Alnus glutinosa (els) stuifmeelt	Rhododendron praecox	Hepatica nobilis	Poot plantajuin, sjalot, knoflook en aardpeer
	Beginnende lente	De kikkers eerste roep	Cornus mas.	Viola odorata.	1ste zaai van spinazie, peterselie, kervel, tuinkers, erwten
21 MAART	Beginnende lente	Lente nachtevening	Forsythia X intermedia	Caltha palustris	Radijs, rode biet, raap, labboon, zaaijuin, spruitkool
EIND MAART	Vroege lente	De bessenstruiken bloeien	Prunus pisardii	Arabis caucasica	1ste opberming van aspergebed
	Vroege lente	Populus tremulor (Populier) stuifmeelt	Chaenomeles japonica	Aubrieta deltoidea	Zaai zomerwortel, zomerspinazie, koriander, sla
	Vroege lente	Bloei van: bosanemoon, sleutelbloem	Ribes sanguinea	Alysum saxatile	Zaai: winterprei, warmoes, bewaarkolen, snijselder
	Vroege lente	Bloei van fluitenkruid, maarts viooltje	Amelanchier lamarckii	Iberis sempervirens	Zaai: asperge, Stuttgarter- en inmaakajuin, postelein
	Vroege lente	Bloei van paardebloem			Laatste zaai van radijs, labboon, raap, ui, spruitkool
HALF APRIL	Volop lente	De sering beginnende te bloeien			Poot de vroege aardappelen
	Volop lente	Eenstijlige meidoorn bloeit	Clematis montana	Dicentra spectabilis	Plant vroege bloemkool, broccoli, koolrabi, kropsla
	Volop lente	Ijsheiligen (rond 12-13-14 mei)	Wisteria sinensis	Saxifraga cotyledon	Zomerprei, vroege selder, herfstkool, ajuin.
	Volop lente	Stekel-, zwarte-, rode bessen bloeien	Viburnum opulus	Saponaria oxymoides	Na de ijsheiligen:
	Volop lente	De lijsterbes begint te bloeien.	Crataegus oxyacantha	Nepeta mussinii	Plant tomaat, pompoen, courgette, komkommer, artisjok.
	Volop lente	De wintergerst vormt haren	Weigelia florida	Tiarella cordifolia	Zaai witloof, winterwortelen, sla, andijvie, boon
EIND MEI	Voorzomer	De vlier bloeit	Laburnum anagyroides	Achillea tomentosa	Poot de late aardappelen
	Voorzomer	Het gras bloeit	Potentilla fruticosa	Iris barbata	Zaai groenlof, winterkolen, venkel, augurk
	Voorzomer	Quercus robur (eik) verliest stuifmeel			Postelein, broccoli, koolrabi, groenbemester
	Voorzomer	Rubus fruticosus (braam) stuifmeelt	Deutzia gracilis	Campanula glomerata	Plant herfstprei, winterkolen, selder, pompoen.
	Voorzomer	Rumex acetosa (zuring) stuifmeelt			Zaai paksoi, radijs, raap, rammenas, winterspinazie
EIND JUNI	Hoogzomer	De aalbessen worden rijp	Callicarpa bodinierii	Delphinium grandiflorum	Weeuwenselder, wintersla
	Hoogzomer	De eerste kersen zijn rijp	Cotynus cogyra	Liatris spicata	Plant andijvie en sla in alle variëteiten, winterprei
21 JULI	Hoogzomer	Langste dag van het jaar	Roza		Laatste oogst asperges en rabarber

Hoe deze kalender volgen?

FENOLOGEN SCHRIJVEN JAAR PER JAAR OP WANNEER DEZE OF GENE WILDE PLANT ONTLUIKT, EEN BEPAALDE STRUIK ZIJN BESSEN VORMT, OP WELKE DATUM DE KIKKERS PAREN, WANNEER DE EERSTE ZWALUW TERUGKOMT, ...

MAURICE BROECKAERT

Als je een bepaalde activiteit van een plant of dier aan een moestuinactiviteit kunt linken, heb je geen data meer nodig. Dan volstaat het om die indicatoren in het oog te houden om perfect te weten wanneer je wat kan doen in je groentetuin.

Het juiste moment is belangrijk

Door het volgen van een fenologische kalender verzekert je jezelf ervan dat je op het juiste moment onder de juiste omstandigheden zaait en plant. Dit zorgt ervoor dat je zaai- en plantgoed onder optimale omstandigheden kan opgroeien. Zoals het spreekwoord luidt: Goed begonnen is half gewonnen.

